

زمرمه‌های چرنوبیل

تاریخ شفاهی

سویتلانا آلکسیویچ

ترجمه از روسی: شهرام همت‌زاده
عضو هیئت علمی دانشگاه شهید بهشتی

کتاب نیستان

فهرست

- مقدمه مترجم ۱۳
- گواهی تاریخی ۲۱
- صدای یک انسان تنها ۲۷
- مصاحبه نویسنده با خودش ۵۵
- فصل اول. زمین مردگان ۷۵
- تک‌گویی درباره اینکه چرا انسان‌ها خاطراتشان را به یاد می‌آورند ۷۷
- تک‌گویی درباره آنکه در منطقه چرنوبیل می‌شود هم با زندگان و هم با مردگان صحبت کرد ۸۱
- تک‌گویی اهالی یک روستا درباره آنکه چگونه ارواح از آسمان فراخوانده می‌شوند تا با آنها گریه‌کنند و نهار بخورند ۹۵
- تک‌گویی درباره اینکه مرغ هم از دیدن کرم‌خاکی خوشحال می‌شود و اینکه هرچه که در ظرف چدنی می‌جوشد هم ابدی نیست ۱۱۵
- تک‌گویی درباره آوازی بی‌کلام ۱۲۱
- سه تک‌گویی درباره ترسی قدیمی و درباره اینکه چرا وقتی زن‌ها صحبت می‌کردند، مردی سکوت اختیار می‌کرد ۱۲۳
- گروه کر سربازها ۱۴۵
- فصل دوم. تاج خلقت ۱۷۵
- تک‌گویی درباره پیشگویی‌های کهن ۱۷۷
- تک‌گویی در باره صحنه شب مهتابی ۱۸۳

تک‌گویی شاهدهی که هنگام زمین‌خوردن و فریادزدن مسیح دندان درد داشت ۱۸۷

سه تک‌گویی درباره «خاکستر رونده» و «خاک گویا» ۱۹۷

تک‌گویی درباره آنکه ما بدون چخوف و تولستوی نمی‌توانیم زندگی کنیم ۲۰۹

تک‌گویی درباره آنکه فرانسیس مقدس برای پرندگان هم موعظه می‌خواند ۲۱۹

تک‌گویی بدون‌عنوان، یک فریاد ۲۳۵

تک‌گویی دو صدای مختلف: یک خانم و یک آقا ۲۳۷

تک‌گویی درباره اینکه یک چیز کاملاً نامرئی می‌خزد و وارد بدن تو می‌شود ۲۴۹

تک‌گویی کنار چاه آبی پلمپ شده ۲۸۹

تک‌گویی درباره نقش و سوژه غم ۳۰۱

هم‌سرایی مردم ۳۱۵

فصل سوم. شعف، غم و اندوه ۳۳۱

تک‌گویی درباره آنکه ما نمی‌دانستیم که مرگ می‌تواند تا این حد زیبا باشد ۳۳۳

تک‌گویی درباره اینکه چقدر تبدیل به خاک شدن آسان است ۳۳۹

تک‌گویی درباره سمبل‌ها و اسرار کشوری بزرگ ۳۴۹

تک‌گویی درباره اینکه وحشتناک‌ترین پیشامدها در زندگی، خیلی آهسته و طبیعی رخ می‌دهد ۳۵۳

تک‌گویی درباره آنکه یک روس همیشه دوست دارد به چیزی ایمان داشته باشد ۳۶۳

تک‌گویی درباره آنکه چقدر زندگی کوتاه، در زمانی بزرگ بدون محافظ و بی‌دفاع است ۳۷۱

تک‌گویی درباره علم فیزیک که همه ما زمانی عاشقش بودیم ۳۷۷

تک‌گویی درباره آنکه چرنوبیل فراتر از کالیما و آشویتس است ۳۸۵

تک‌گویی درباره آزادی و آرزوی مرگ عادی و طبیعی ۳۹۱

تک‌گویی درباره بچه عقب‌مانده‌ای که در هر صورت دوست داشتنی است ۳۹۹

تک‌گویی درباره آنکه به زندگی تیره باید چیزی اضافه شود تا بتوان آن را درک کرد ۴۰۳

تک‌گویی درباره سربازی لال ۴۱۳

تک‌گویی درباره سؤال همیشگی و لعنتی «چه باید کرد و چه کسی مقصر است؟» ۴۲۳

تک‌گویی فردی از حامیان حکومت شوروی ۴۳۱

تک‌گویی درباره اینکه چگونه دو فرشته، اولگا کوچولو را با خودشان بردند ۴۳۵

تک‌گویی درباره حاکمیت بی حد و حصر یک نفر بر دیگری ۴۴۳

تک‌گویی درباره قربانیان و کاهنان ۴۵۵

گروه کر بچه‌ها ۴۶۷

صدای یک آدم تنها ۴۷۹

به جای سخن پایانی ۴۹۵

گواهی تاریخی

کشور بلاروس... ما برای مردم دنیا، سرزمینی ناشناخته‌ایم. ترجمه نام کشور ما «روسیه سفید» است. همه، مطالبی درباره چرنوبیل می‌دانند، اما فقط اوکراین و روسیه را برای آنها تداعی می‌کند. ما باید درباره خودمان صحبت کنیم...^۱

ساعت یک و ۲۳ دقیقه و ۵۸ ثانیه بامداد ۲۶ آوریل ۱۹۸۶، راکتور و ساختمان شماره چهار نیروگاه هسته‌ای چرنوبیل که در نزدیکی مرز بلاروس قرار داشت، بر اثر انفجار تخریب و فاجعه چرنوبیل، بزرگ‌ترین حادثه صنعتی قرن بیستم شکل گرفت.

برای کشوری کوچک همچون بلاروس (با جمعیتی حدود ۱۰ میلیون نفر) که حتی یک نیروگاه هسته‌ای هم از آن خود نداشت، این حادثه بدبختی و فاجعه ملی بود. بلاروس از دیرباز، کشوری حاصلخیز و زراعی با مردمی کشاورز بود. طی سال‌های جنگ جهانی دوم، آلمانی‌های فاشیست، ۶۱۹ روستا به همراه ساکنانشان را در بلاروس از بین بردند. پس از حادثه چرنوبیل، ۴۸۵ روستا و قصبه آن از بین رفت که از این تعداد ۷۰ روستا برای همیشه در زمین مدفون شد.

در جنگ نیز یک چهارم بلاروس‌ها کشته شدند و امروزه نیز یک پنجم بلاروس‌ها هنوز در سرزمین آلوده به مواد رادیواکتیو زندگی

۱. روزنامه «نارودنایا گازیتا»، ۲۷ آوریل ۱۹۹۶.

می‌کنند، یعنی دو میلیون و صد هزار نفر که هفتصد هزار نفرشان کودک هستند. در میان عوامل کاهش جمعیت، رادیواکتیو مهم‌ترین نقش را داراست.

در مناطق گومل^۱ و ماگیلیف^۲ واقع در بلاروس (که بیش‌ترین سهم را از حادثه چرنوبیل داشته‌اند)، مرگ و میر ۲۰٪ بیش از زاد و ولد است.

در نتیجه این فاجعه، ۵۰×۱۰^۶ کوری انواع رادیونوکلوئید وارد جو زمین شد که ۷۰٪ آن روی بلاروس فرود آمد. ۲۳٪ مساحت بلاروس آلوده به رادیونوکلوئیدهای عنصر سزیم ۱۳۷، با چگالی بیش از ۱ کوری بر کیلومتر است. برای مقایسه می‌توان گفت که این آلودگی در اوکراین ۴/۸٪ و در روسیه ۰/۵٪ مساحت این کشورها را شامل می‌شود. مساحت خاک حاصلخیز با چگالی آلودگی ۱ کوری بر کیلومتر و بالاتر، بیش از ۱/۸ میلیون هکتار است و آلودگی به استرونیوم ۹۰ با چگالی ۰/۳ کوری بر کیلومتر و بالاتر، نزدیک به ۰/۵ میلیون هکتار است. ۲۶۴ هزار هکتار اراضی کشاورزی، دیگر قابل کشاورزی نیست و از چرخه کشاورزی خارج شده است. بلاروس، کشور جنگل‌هاست، اما ۲۶٪ جنگل‌ها و بیش از نیمی از مراتع حاشیه رودهای «پریپیات»، «دنیپر» و «سوش» از جمله مناطق آلوده به مواد رادیواکتیو است.

از جمله عواقب تأثیر همیشگی دُزهای کم مواد رادیواکتیو، افزایش سالانه تعداد بیماران مبتلا به سرطان، عقب‌ماندگی ذهنی، اختلالات روانی و عصبی و جهش‌های ژنتیکی در بلاروس است...^۳

«بنا به مشاهدات صورت‌گرفته، ۲۹ آوریل ۱۹۸۶، میزان بالای مواد رادیواکتیو در لهستان، آلمان، اتریش، رومانی و ۳۰ آوریل در سوئد و شمال ایتالیا، اول و دوم ماه می در فرانسه و بلژیک، هلند، انگلستان، یونان شمالی

۱. منطقه گومل ۴۰۳۶۱۶۶ کیلومترمربع مساحت و ۱۰۴۲۶۰۶۷۴ نفر جمعیت دارد. (م)

۲. منطقه ماگیلیف ۲۹۰۷۹۰۱ کیلومترمربع مساحت و ۱۰۸۸۱۰۰ نفر جمعیت دارد. (م)

۳. مجموعه «چرنوبیل» از «دایره المعارف بلاروس»، چاپ سال، ۱۹۹۶ صص ۷، ۲۴، ۴۹، ۱۰۱.

و سوم می در فلسطین اشغالی، کویت و ترکیه... ثبت شده است.

مواد فرآر و گازی شکلی که به ارتفاع زیادی رها شده بودند، جهان را دربرگرفتند: این مواد دوم ماه می، در ژاپن و چهارم می، در چین و پنجم ماه می، در هند و پنجم و ششم ماه می، در ایتالیا و کانادا هم مشاهده و ثبت شده‌اند. در کمتر از یک هفته چرنوبیل دغدغه کل جهان شد...^۱

«راکتور شماره ۴ که مجموعه «پوشش» نامیده می‌شود، در درون خود که از جنس سرب و بتن مسلح است، همچون گذشته نزدیک به ۲۰۰ تن مواد هسته‌ای دارد که در آنجا سوخت به صورت جزئی با گرافیت و بتون مخلوط شده است. کسی نمی‌داند در این زمان، با این مواد، در آنجا چه اتفاقی می‌افتد.

تابوتی^۲ که با موفقیت ساخته و احداث شد، ساختاری منحصربه‌فرد داشت و شاید مهندسان و طراحان پتر^۳ هم بتوانند به آن افتخار کنند. طول عمر آن برای ۳۰ سال در نظر گرفته شده بود، ولی آن را به صورت «کنترل از راه دور» نصب کردند و صفحات به کمک ربات و بالگرد کنار هم گذاشته شدند که به همین دلیل درزهایی بینشان وجود داشت. امروز براساس برخی داده‌ها، مساحت کلی درزها و ترک‌ها بیش از ۲۰۰ متر مربع است که از خلال آنها همچنان گازهای رادیواکتیوی خارج می‌شود. اگر باد از شمال بوزد، در آن صورت در جنوب خاکستر فعال حاوی اورانیوم، پلوتونیوم و سزیم مشاهده می‌شود. حتی روز آفتابی هم، اگر چراغ‌ها خاموش باشد، می‌توان در سالن راکتور ستون نوری را دید که از بالا وارد می‌شود. این یعنی باران هم به داخل نفوذ می‌کند و در صورت

۱. کتاب «عواقب حادثه چرنوبیل در بلاروس»، چاپ کالج عالی رادیواکولوژی بین‌المللی

ساخاراف، شهر مینسک، سال ۱۹۹۲، ص ۸۲.

۲. نام پوششی است از بتن مسلح که روی راکتور ساخته شده. (م)

۳. پتر کبیر، تزار روسیه که از سال ۱۶۸۲ تا ۱۷۲۵ بر امپراتوری روسیه حکومت می‌کرد. او مشهورترین تزار روسیه است و توانست روسیه را به یک قدرت اروپایی و جهانی تبدیل کند.